

Rendészet a büntetőjog tükrében – Szamel Lajos munkássága alapján

Blaskó Béla

Prof. dr., ny. rendőr vezérőrnagy, egyetemi tanár
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar

Fantoly Zsanett

Dr. habil, tanszékvezető egyetemi docens
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar

Belügyi Szemle, 63. évf. 12. szám, 32–48.

A rendészet és a tág értelemben vett büntetőjog¹ kapcsolatát vizsgálva kiindulópontunk a rendészet fogalma, illetve annak szervezeti, rendszertani helye, besorolása.

Szamel Lajos rendészet-fogalma alapján: „*a rendészet olyan állami tevékenység, amely a közrend megzavarásának megelőzésére, a közvetlenül zavaró magatartás megakadályozására és a megzavart rend helyreállítására irányul*”². A fogalom központi eleme a „közrend”, amely egyértelműen (büntető-) jogilag (is) értelmezendő kategória. Szamel szerint minden jogellenes magatartás sérti a jogrendet, de nem mindegyik árt egyben a közrendnek is, míg a közrend minden megzavarása egyben a jogrend sérelmével is jár. A jogalkotás feladata annak eldöntése, hogy mely magatartásokat minősítsen a jog a közrend megsértésének (kiterjesztve rájuk a rendészeti szervek hatáskörét), és melyek legyenek azok a magatartások, amelyek esetében a jogrend megsértésének megelőzése, a zavaró magatartás megakadályozása nem a rendészeti-közigazgatási szervek hatáskörébe tartozik.³

- 1 Tág rételemben a büntetőjog azoknak a jogi normáknak az összessége, amelyek meghatározzák, hogy mely cselekmények alkotnak bűncselekményt, melyek a büntetőjogi felelősségre vonás feltételei és akadályai, melyek a bűncselekmény jogkövetkezményeként kiszabható büntetések és intézkedések (büntető anyagi jog); továbbá azon jogi normák összessége, amelyek meghatározzák, hogy milyen szervek által és milyen eljárás keretében kell a bűncselekményeket elbírálni (büntetőeljárás jog); valamint azon szabályok foglalatla, amelyek meghatározzák a kiszabott büntetések és alkalmazott intézkedések végrehajtási rendjét (büntetés-végrehajtási jog). A büntetőjog fogalma tehát tág értelemben magában foglalja a büntető anyagi jogot, a büntetőeljárás jogot és a büntetés-végrehajtási jogot egyaránt. Nagy Ferenc: A magyar büntetőjog általános része. Korona Kiadó, Budapest, 2004, 23. o.
- 2 Szamel Lajos: A rendészet a közigazgatás rendszerében. Állam és igazgatás, 1985/11., 962. o.; ugyanezt a fogalmat lásd még Szamel Lajos: Közigazgatás – rendészet – rendészeti szankció. Új rendészeti tanulmányok, 1997/1., 9. o.; továbbá Szamel Lajos: A modern rendészet-fogalom és következményei. Studia Juridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata, Pécs, 1995, 260–261. o.; Szamel Lajos: Jogállamiság és rendészet. Rendészeti Szemle, 1992/3., 8–9. o.
- 3 Szamel Lajos (1985): i. m. 262–263. o.

Akár a büntetőjogi normákat, akár a rendészeti tevékenységet szabályozó jogi rendelkezéseket vizsgáljuk, általános követelmény, hogy az állampolgárok alkotmányos alapjogai és egyéb jogosultságai védelemben kell hogy részesüljenek.⁴ Az állampolgárok cselekvési szabadságát indokolatlanul korlátozni nem szabad, illetve az állami szervek minden cselekvésének jogszerűnek kell lennie.⁵ Az állami szervek cselekvéseinek törvényen kell alapulniuk, csak törvényes hatáskörben járhatnak el, döntéseik meg kell hogy feleljenek az anyagi jogszabályoknak, s cselekvésük során az eljárási szabályokat be kell tartaniuk.⁶

A rendészeti hatalom (rendőri hatalom) az a közhatalom, amely a közigazgatás területén hatályosul a jó közösségi rendnek az egyéni magatartásból fakadó megzavarásának elhárítására.⁷ A büntetőjog ennél erősebb védelmi bástyát épít: védelemben részesít a társadalomra veszélyes magatartások egyéb, szélesebb jogtárgyakat sértő formáival szemben is, nem csupán a közrend elleni fellépés esetére helyezi kilátásba a büntetőjogi szankciókat. E ponton ismét felvetődik a kérdés a büntetőjog és a közigazgatási (szabálysértési) anyagi jog elhatárolásáról. A deliktuális szabálysértések egyesek szerint csupán kvantitatív szempontból határolódnak el a büntetőjogi tényállásoktól, vagyis a (nagyobb tárgyú, súlyosabb) bűncselekményekről leválasztották a kisebb súlyú, de (büntető-) szankcióval sújtandó magatartásokat.⁸ Mások szerint viszont a büntetőjogi tényállások lényegileg, minőségileg (kvalitatív) mások, mint a közigazgatási jog szabálysértési tényállásai; és ez a különbségtétel végigkíséri a két jogág szankciórendszerének sajátosságait is.⁹

A közigazgatási szakirodalom védhetetlennek minősítette a klasszikus, súly szerinti megosztást (amely szerint az enyhébb bűncselekmények a kihágások, míg a súlyosabbak a büntettek vagy vétségek közé tartoznak). Ez az elmélet a normák etikai értékelésére is alapoz: a bűncselekményhez mint normasértéshez etikai rosszállás (is) társul, mivel a büntettek és a vétségek sértik az embert természetből megillető jogokat (s a kihágások nem okoznak ilyen sérelmet).¹⁰ Erdemes itt röviden idéznünk *Csemegi Károlyt* is a kihágások természetéről: „*A legtöbb kihágás nem képez valóságos jogsértést, hanem bizonyos cselekvésből vagy mulasztásból könnyen származható jogsértés megelőzése végett alkotott törvények megszegését jelenti. A kihágásról szóló törvények rendszerint preventívek s a nagyobb büntettek vagy veszélyek megelőzésére számítvák; a bűntettekről és a vétségekről intézkedő törvények pedig rendszerint repressívek.*”¹¹

4 Szamel Lajos (1992): i. m. 3. o.

5 Uo. 4. o.

6 Uo. 15. o.

7 Szamel Lajos (1995): i. m. 256. o.

8 Szamel Lajos (1997): i. m. 20. o.

9 Nagy Ferenc: i. m.

10 Kiss Bernadett: Bagatell-cselekmények, bonyolult kodifikáció. Jogtörténeti Szemle, 2010/1., 40. o.

11 Csemegit idézi Kiss Bernadett: Uo. 44. o.

A természetjogi elmélettel szemben a közigazgatási szakirodalmárok a köz-felfogás változóságát hozták fel, és az etikai szempontok alapján történő elkülönítés tarthatatlanságát. Hasonlóan nem értettek egyet a büntetésnem alapján történő elhatárolással sem, hiszen mind az igazságszolgáltatás, mind a közigazgatás egyaránt alkalmazhat mind pénz-, mind szabadságelvonással járó büntetést.¹² *Herrnitt* és *Alsberg* a jogtárgy sértésében látják a büntetőjogi jellemvonást, míg a rendészeti deliktumokat csupán veszélyeztetőnek tartják. *Ulrich* szerint a rendészeti cselekmények speciális jellemvonása az, hogy rendészeti norma megszegését szankcionálják, amely rendészeti norma egyaránt lehet pozitív tartalmú, tehát valamilyen magatartást előíró, vagy negatív tartalmú, tiltó norma.¹³

A hazai rendészet fejlődéstörténetét tekintve *Tóth József* mutat rá, hogy a közigazgatás – vagy rendészet – korábban úgynevezett „jóléti rendészet” volt, amely főként közjóléti feladatokat kívánt megvalósítani, és azokkal szemben alkalmazott szankciókat, akik ezt a tevékenységet akadályozták. Az előírásokat egyaránt tartalmazhatták jogszabályok vagy közigazgatási előírások, parancsok. Az ezt követő rendészeti büntetőjogra bár továbbra is jellemző volt az igazgatásellenesség, de a közigazgatási tartalmú előírás, amelynek megszegése kihágást képez, ezután kizárólag jogszabály lehetett. Ennek alapján azt állapították meg, hogy „a rendészeti deliktumok a bűncselekmények sorában külön csoportot alkotnak anélkül, hogy azokkal fogalmi ellentétben állnának”¹⁴.

A rendészeti és a kriminális cselekményeket, valamint azok büntetési tételeit tehát közös csoporthoz tartozónak vallották, amelyek között különbséget a hatásköri megosztás teremt. Így a kriminális cselekményeket a bíróság bírálta el saját hatáskörben, míg a valódi rendészeti kihágások felett a közigazgatás ítélezhetett – átruházott hatáskörben.¹⁵ A közigazgatási szervek jogkörét átruházott hatáskörnek tekintették, míg az így elbírálandó cselekményeket rendészetinek vallották. A Kbtk. (1879. évi XL. törvénycik. *A magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról*) elemzéséből kitűnik azonban, hogy mindez csupán korlátozott mértékben felel meg a tényleges helyzetnek, hiszen a törvény több olyan kihágást is tartalmazott, amelynek kétségtelenül létezett büntetőjogi megfelelője is, és kriminális jellegű volt, ennek ellenére az elbírálása mégis a közigazgatási szerv hatáskörébe tartozott. A szakirodalom is arra az álláspontra helyezkedett, hogy a Kbtk. hatásköri megosztása következetlen volt.¹⁶

12 Árva Zsuzsanna: Fejezetek a közigazgatási büntetőbíráskodás elméletlettörténete köréből. PhD-értekezés. Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolc, 2007, 151. o. http://193.6.1.94:9080/JaDoX_Portlets/documents/document_5623_section_1096.pdf

13 Tóth József: A rendészeti ténykedés alakjai. Szent János Nyomda, Eger, 1939, 183–185. o.

14 Uo. 186. o. In: Árva Zsuzsanna: i. m. 153. o.

15 Tóth József: i. m. 185–186. o.

16 Máthé Gábor: A kihágás intézménye 1–2. *Állam és Igazgatás*, 1980/8., 672–683. o.; 1980/9., 804–818. o. In: Árva Zsuzsanna: i. m. 153. o.

A korábbi Btk. (a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény) az állam elleni bűncselekményeket szabályozva (X. fejezet) az állami, társadalmi vagy gazdasági rendet helyezte büntetőjogi védelem alá. Egy másik fejezet alcíme *A rendészeti bűncselekmények* (XV. fejezet II. cím), ezek az államigazgatás elleni bűncselekmények egyik csoportját alkották. Szamel nem tudta megfejtetni, értelmezni, hogy az egyesülési joggal visszaélés, a sajtórendészeti vétség, a jogellenes belföldi tartózkodás, a földmérési jel megrongálása és a műemlék megsemmisítése miért került az államigazgatás elleni bűncselekmények közé. Ezek a tényállások ugyanis Szamel szerint államigazgatási jogi szabályokba ütköző magatartások, amelyeknek nem sok közük van a büntetőjog ultima ratio jellegéhez. Szamel érzékelteti, hogy a (rég) büntető törvénykönyvbe bekerült egy „önkéntesen létrehozott” fogalom: a rendészeti bűncselekmény, „*amely egyetlen általunk ismert rendészetfogalommal sincsen összhangban. A Büntető Törvénykönyv XVI. fejezetében viszont, amely a közrend elleni bűncselekményeket részletesen szabályozza, a következő csoportok lelhetők fel: a közbiztonság elleni bűncselekmények; a köznyugalom elleni bűncselekmények; a közbizalom elleni bűncselekmények; a közegészség elleni bűncselekmények. Ebből az a figyelmet érdemlő, hogy a törvény szerint a közrendnek a közbiztonság részeseleme, és felbukkan egy fogalom, amellyel a rendészeti jog nem operál: a köznyugalom.*”¹⁷

Az, hogy a rendészeti jog két kulcsfogalma a közrend és a közbiztonság, a jogirodalomban nem vitatott. Viszonyrendszerüket tekintve azonban vagy a közérdek részeként kezelik a közbiztonságot, vagy úgy tartják, hogy függetlenek egymástól, mindegyikük önálló értéket képvisel, annak hozzáadásával, hogy mindkettőjük oltalmazása kötelességük a rendészeti szerveknek. (Angyal Pál szerint a védett érdekek és értékek súlyától kell függővé tenni azt, hogy az állam a magánjog, a közigazgatás vagy a büntetőjog eszközeit alkalmazza a rend megőrzése során.¹⁸) A jogirodalomban a közrend-fogalom kiemelkedő elemzője Otto Mayer volt. Szerinte a közrend a jogrend egy speciális része, ezért megsértését is a jog uralmát kifejező hatósági aktussal kell szankcionálni. Mindamellet kiemelte, hogy egy jogállamban nem minden károsnak ítélt magatartás igényel rendészeti beavatkozást. A közrendsértéseket vertikálisan tagolta azok súlyossága alapján: nézete szerint létezik a zavarásoknak egy tolerált, jogilag érdektelen – bár más társadalmi normák szerint releváns – köre; vannak olyan rendsértések, amelyek jogellenesek ugyan, de rendészeti beavatkozást nem igényelnek (mert hatósági vagy bírói eljárás is elegendő a elhárításukhoz); végül

17 Szamel Lajos (1995): i. m. 260–261. o.

18 Angyal Pál: A közigazgatás-ellenesség büntetőjogi értékelése. MTA, Budapest, 1931. Idézi Kiss Bernadett: i. m. 48. o.

vannak olyan cselekmények, magatartások, amelyek alkalmasak a jó közösségi rend olyan fokú megsértésére, hogy elkerülhetetlenné válik a rendészetnek minősített beavatkozás.¹⁹ *Adolf Merk* szerint viszont amikor a szakirodalom a közrendet jelöli meg a rendészet tárgyaként, gyakorlatilag jogon kívüli álláspontra helyezkedik, mivel a közrend önkényesen értelmezhető tartalma miatt alkalmatlan arra, hogy jól használható jogi fogalomként funkcionáljon.²⁰ Ezzel ellentétben Szamel a közrend fogalmát egyértelműen a jog által behatárolt kategóriaként jeleníti meg, és számúzni javasolja belőle az olyan jogilag megfoghatatlan kategóriákat, mint például a köznyugalom.²¹

A közbiztonság fogalmán Szamel az emberek életének, egészségének, becsületének, szabadságának és vagyonának, valamint az állam és intézményei működésének sértetlenségét, illetve akadályozatlanságát érti, és ezen belül különösen e jogtárgyak megóvását a bűncselekményektől és a rendsértésektől (szabálysértésektől). Maga a szerző fejt ki azonban, hogy más jogágak szabályainak a megszegése is járhat a közbiztonság sérelmével, így például a büntető anyagi jogé.²² Utóbbi megállapítás egybevethető azzal, amit *Finszter* mond a rendészet működési terepéről – a rendészeti igazgatásról – nevezetesen: „*A rendészeti igazgatás [...] társadalmi rendeltetése a közbiztonság és a közrend fenntartása (rendészeti misszió).*”²³

A 2012. évi C. tv. (büntető törvénykönyv) önálló fejezetet szentel a közbiztonság elleni (XXX.), a köznyugalom elleni (XXXII.), a közbizalom elleni (XXXII.) és a közigazgatás rendje elleni (XXXIV.) bűncselekményeknek. E tagolással a jogalkotó érzékelteti, hogy az egyes deliktumok különböző jogtárgyakat sértenek, így rendszertani elkülönítésük is szükségszerű.²⁴

19 Otto Mayer: *Deutsches Verwaltungsrecht*. Erster Band, Leipzig, 1895, S. 247. Idézi Kiss Bernadett: A közterületi és közrendbe ütköző deviáns magatartások rendészeti szabályozása a XIX–XX. sz. fordulóján. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Tanulmányok „A rendészet kultúrája – kulturált rendészet” című tudományos konferenciáról*. Pécs, 2009 [Pécsi Határőr Tudományos Közlemények X.]

20 Adolf Merkl: *Allgemeines Verwaltungsrechts*. Wien–Berlin, 1927, S. 242. Idézi Kiss Bernadett (2009): i. m.

21 Szamel Lajos (1985): i. m. 962. o.

22 Szamel Lajos (1995): i. m. 259. o.

23 Finszter Géza: A rendészeti stratégia alkotmányos alapjai. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Tanulmányok „Quo vadis rendvédelem? Szabadságjogok, társadalmi kötelezettségek és a biztonság” című tudományos konferenciáról*. Pécs, 2010, 5. o. [Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XI.]

24 A korábbi Btk. önálló fejezetében (XVI.) szabályozta „közrend elleni bűncselekmények” gyűjtőkategória alatt a közbiztonság, köznyugalom, közbizalom és közegészség elleni bűncselekményeket. A 2012. évi C. tv. a szóban forgó gyűjtőfogalmat rendszerképző alap-ismérvként már nem használja, csupán egy tényállásban – a Btk. 352. §-ában (Közbiztonsági tevékenység jogellenes szervezése) – alkalmazza e kifejezést, mintegy azonos „szintre helyezve” a közbiztonság kifejezéssel: „Aki a) olyan, a közbiztonság, közrend fenntartására irányuló tevékenységet szervez, [...]”. A szakirodalomban továbbra is fellelhető az előbbieken sorolt fogalmak gyűjtőkategóriájaként a „közrend”, a Btk.-ból történő mintegy „kivezetésének”, illetve mellőzésének magyarázatával a Btk. indokolása adós maradt.

E fejezetek tényállásainak egy része olyan magatartásokat pónalizál, amelyek közvetlenül, minden „áttétel” nélkül sértik a közrend, közbiztonság fenntartásához fűződő társadalmi érdeket.²⁵ Ugyanakkor a szóban forgó körbe tartozó deliktumok között jelentős helyet foglalnak el olyanok, amelyek közrendet, közbiztonságot veszélyeztető hatása az adott törvényi tényállás kimerítésével (megszegésével) nem közvetlenül, hanem „indirekt” módon – esetenként valamely más cselekménnyel összefüggően – jelentkezik.²⁶

Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a „közigazgatás büntetőjoga”, a szabálysértési jog²⁷ (Sztv.) – Janus-arcú jogintézményként – büntetőjoggal egyes közigazgatási jogi elemekből építkezik.

A Btk. kettős alakzatú deliktumainak körébe sorolható különös törvényi tényállások esetén – több esetben – „szó szerinti” az egyezés a szabálysértési kódexben megjelenő kriminális cselekmények²⁸ elnevezésével. A cselekmények Btk. és Sztv. közötti elhatárolási lehetőségét a cselekménnyel okozott kár, vagyoni hátrány nagysága, az elkövetési érték adja.²⁹ Egyéb esetekben a két jogterület szabályainak tartalmi összevetéséből lehet következtetést vonni a – „csupán” az adott magatartás társadalomra veszélyességének a jogalkotó eltérő értékelésén alapuló – közöttük fennálló különbségre.³⁰

Az Sztv. több, így például a XXIV. fejezetében (*Az emberi méltóság, a személyi szabadság és a közrend elleni szabálysértések*) használt terminológiák jelentős része „visszaköszön” a Btk.-ban.³¹

A rendészeti intézkedés, rendőri beavatkozás meghatározó előfeltétele a közrend megsértése vagy veszélyeztetése, tehát nem bármilyen jogellenes magatartás.³² Jogpolitikai probléma annak időnkénti tisztázása, hogy mely magatartásokat kell a közrendre veszélyesnek tekinteni, s ellenükben rendészeti szerveket, eszközöket és különösen szankciókat bevetni.³³ Továbbá hol húzódnak meg

25 Például Közveszély okozása (Btk. 322. §); Robbanóanyaggal vagy robbantószerrel visszaélés (Btk. 324. §); Garázdaság (Btk. 339. §); Rendbontás (Btk. 340. §); Határzár tiltott átlépése (Btk. 352/A §).

26 Például Terrorcselekmény (Btk. 314. §); Terrorizmus finanszírozása (Btk. 318); Bünszervezetben részvétel (Btk. 320. §); Lőfegyverrel vagy lőszerrel visszaélés (Btk. 325. §); Közokirat-hamisítás (Btk. 342. §).

27 A közigazgatási jog egyik részterülete, amelyet a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. tv. szabályoz.

28 Tulajdonképpen „bagatell-bűncselekmények”.

29 Lásd például Sztv. A tulajdon elleni szabálysértés 177. § (1) bekezdésben: lopás, sikkasztás, jogtalan elsajátítás, orgazdaság, csalás, rongálás, hűtlen kezelés.

30 Lásd például Sztv. A tulajdon elleni szabálysértés 177. § (3) bek.: „Aki a kulturális örökség védett elemét, a megye-, város-, községhatár vagy a birtokhatár megjelölésére szolgáló hivatalos jelet vagy létesítményt, tömegközlekedési vagy távközlési eszközt, közúti jelzést, parkot vagy ahhoz tartozó felszerelést, természetvédelmi hatósági és tájékoztató táblát vagy egyéb közérdeket szolgáló jelet vagy létesítményt gondatlanul megsemmisít, megrongál, elvisz, áthelyez vagy elmozdít, szabálysértést követ el.”

31 Lásd például Sztv. 180–184., 187–193. §.

32 Szamel Lajos (1985): i. m. 265. o.

33 Szamel Lajos (1997): i. m. 9. o.

a büntetőjogi kriminalizáció határai: amikor már kizárólag a büntetőjog eszköz-rendszere képes hatékonyan fellépni az adott kriminális cselekménnyel szemben.

A közrend oltalmazását célzó jogszabályok túlnyomórészt tiltó normák, amelyeknek tartalmazniuk kell azt a szankciót is, amelyet az illetékes állami szervek a tilalmak megszegőivel szemben alkalmazni jogosultak és kötelesek. A tiltó normák betartása feletti őrködés, megszegésük felfedezése és üldözése, valamint az ilyen magatartások elkövetőinek a szankcionálásra hivatott szervek elé állítása (esetleg, ám kivételesen a szankcionálás) rendészeti szerv feladata. Ezeket a normákat elsősorban a büntető törvénykönyvbe kell foglalni.³⁴ Nem lehet azonban a rendőri szervek kompetenciájából kivonni azon normák érvényesítésében való közreműködést sem, ahol a kötelességszegés bűncselekményt valósít meg.³⁵ A rendészeti anyagi jog zöme a dolog természeténél fogva büntető anyagi jog (és szabálysértési anyagi jog). Ez a két kódex azonban együtt sem teszi ki a rendészet teljes anyagi jogát, mert a rendészeti szervek teljes feladat- és hatásköre olyan anyagi jogi szabályokból is kell hogy álljon, amelyek a büntető- (és szabálysértési) jog (kódex) szabályozási rendszerétől idegenek, azoktól jellegükben eltérnek.³⁶

Az előbbiekből kiindulva a rendészet szervezeti tagolódását tekintve megállapíthatjuk, hogy az bár kétségtől az államigazgatás része, bizonyos, nem elhanyagolandó metszéspontokkal a büntetőjogot is érinti. Szamel megközelítésével élve: „a büntetőjog nem kívánja meg feltétlenül, hogy a rendvédelmi szervezeteket kivegyük az államigazgatás szervezetrendszeréből”³⁷. A büntetőjoggal való szoros kapcsolat azonban megkerülhetetlen, nem csupán az előbbiekből elemzett egyes azonos védendő jogi tárgyakra vonatkoztatott büntetőjogi tényállások kapcsán, hanem a szervezetrendszer oldaláról is.

A rendészet általános hatáskörű szerve a rendőrség, amely gondoskodik a közrend megzavarásának megelőzéséről, a közvetlenül zavaró magatartás megakadályozásáról és a megzavart közrend helyreállításáról. A rendőrség azonban bűnüldöző (nyomozó) szerv lévén nem csupán államigazgatási feladatokat lát el a vonatkozó államigazgatási normáknak alávetetten, hanem a büntetőeljárási jog egyik meghatározó alanya is. E feladatkörében nyomozási cselekményeket foganatosít: feladata a bűncselekmény és az elkövető kilétének felderítése és a tényállás elégséges bizonyítékokkal alátámasztása annak érdekében, hogy a vádló dönthessen arról, vádat emel-e. (A rendőrség bűnüldözési jellegű feladatainak ellátásához rendszerint nélkülözhetetlen a fegyveres kényszerhatalmat

34 Szamel Lajos (1992): i. m. 11. o.

35 Szamel Lajos: A rendészet és a rendőrség jogi szabályozásának elméleti alapjai. Budapest, 1990, 29–31. o.

36 Szamel Lajos (1992): i. m. 12. o.

37 Szamel Lajos (1985): i. m. 962. o.

megtettesítő rendőri szervezet.³⁸ Tulajdonképpen a rendőri működés minden szelvényében az állampolgári szabadságra hat ki, nyers megfogalmazásban a szabadságjogok törvényes korlátozásában testesül meg.³⁹) A rendőrség tehát amellet, hogy dolgoznia kell a büntető törvénykönyvvel, egy sor tevékenységét a büntető perrendtartás (illetve a szabálysértési eljárási jog) rendezi.⁴⁰

A büntetőeljárás nyomozás a rendészeti tevékenységből nőtt ki, és hosszú ideig nem is tekintették a büntetőeljárás részének a nyomozási szakaszt.⁴¹ A közösség részéről jelentkező büntetőigény valójában a lakosságnak az a várakozása, hogy a (büntetőjogi) tilalom megszegőit az állam – a Btk.-ban megtestesülő ígéretének megfelelően – megbüntesse. A „bűnözés rejtőzködő természete” szükségszerűen termelt ki egy olyan jogintézményt: a közhatósági feladatként jelentkező állami szolgáltatást, a nyomozást, amely a közvád alkotmányos létetemenyesét, az ügyészséget abba a helyzetbe hozza, hogy eldönthesse: van-e ténylegesen büntetőigény, amelyet érvényesíteni kell. A rendőrség továbbá egyéb tevékenységet is ellát, például felfegyverzetten őrzési feladatokat foganatosít, s mind e feladatának teljesítése közben, mind egyéb feladatai végrehajtásakor kényszerítő hatalmat gyakorol, és meghatározott feltételek fennállása esetén a személyes szabadságot korlátozhatja, illetve el is vonhatja.⁴²

A fogalmi kérdések tisztázása végett: a büntetőeljárásban eljárási cselekményeket végző hatóságokon olyan szervezeteket értünk, amelyeket az állam büntetőhatalma, a bűncselekmények felderítése és a büntetőjogi felelősségre vonás érvényesítése érdekében hoztak létre, felruházva azon jogkörökkel, amelyek a mindezekkel kapcsolatos információk felkutatására, beszerzésére, tárolására, kezelésére, valamint a személyes szabadságjogok ideiglenes korlátozására szolgálnak.⁴³ A speciális nyomozó hatóság (például a Nemzeti Adó- és Vámhivatal) azonban kifejezetten közigazgatási hatóság, szervezetéről, felépítéséről külön törvény rendelkezik, amelyből egyértelműen megállapítható, hogy a közigazgatásra jellemző hierarchikus felépítés mellett e szervezetet a szakmai ágazatok szerinti szervezeti megosztás is jellemzi.⁴⁴

38 Szamel Lajos (1995): i. m. 263. o.

39 Szamel Lajos (1992): i. m. 14. o.

40 Uo. 14. o.

41 A rendészetnek a büntető igazságszolgáltatásban játszott előkészítő szerepe már a XIX. században nyilvánvaló volt. Finszter Géza: A változó rendészet és a rendészettudomány. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Tanulmányok „A változó rendészet aktuális kihívásai” című tudományos konferenciáról. Pécs, 2013. 6. o. [Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV.]

42 Szamel Lajos (1985): i. m. 962. o.

43 Farkas Ákos – Róth Erika: Előadások a büntető eljárási jog köréből. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2000, 36. o. Idézi Fodor Réka: A közigazgatási hatóságok szerepe a büntetőeljárásban. In: Úton a bírói meggyőződés felé. A készülő büntetőeljárás törvény kodifikációja. Printart-Press, 2015, 205. o.

44 Fodor Réka: i. m. 206–207. o.

Szamel a közrend fogalmának mennyiségi növekedése és minőségi változása számlájára írja, hogy a rendészet forradalmi változások korszakába érkezett.⁴⁵ Ennek leglényegesebb sajátossága, hogy a hagyományos rendőrségnek túlnyomórészt a bűnüldözésre kell összpontosítania az erőit. Ez azonban megköveteli, hogy levegyünk róla olyan terheket, feladatokat (például igazgatásrendészet), amelyeket akkor ruháztak rá, amikor a mainál jóval kevésbé differenciált és szakosított közigazgatási szervezet részeként működött.⁴⁶

Szamel a rendészet helyét a végrehajtó hatalmon belül határozza meg, a közigazgatás szervezetrendszerében úgy, hogy a közvetlen kényszerítő rendészeti erők a kormányzat alárendelésében legyenek.⁴⁷ Javasolja, hogy a bünyügyi rendőrség működése kerüljön közvetlen kontroll alá (ezt az ügyészi ellenőrzés nem helyettesíti), főleg ha a személyi szabadság elvonásáról vagy korlátozásáról van szó.⁴⁸

A rendészettudomány jelenlegi rendszertani helyének meghatározása során osztjuk *Korinek László* véleményét: a rendészettudomány a bünyügyi tudományok és a közigazgatás-tudomány közös határterülete.⁴⁹ S bár a szakirodalomban olykor kritikai hangú álláspontok is megjelennek a büntetőjog-tudományok és a rendészet viszonyrendszeréről⁵⁰, a magunk részéről elfogadhatónak tartjuk *Jashke* integrálódiszciplína-elméletét, amely szerint a rendészettudomány alkalmazott diszciplínaként a rendészeti tevékenység területén egyesíti más kapcsolódó diszciplínák (így például a büntetőjog) módszereit és témáit, ideértve a rendőrség tevékenységét, és azokat a külső befolyásoló tényezőket, amelyek kihatnak a közrendre és a rendőri tevékenységre.

Katona Tamás szerint a rendészettudomány nem a jogtudomány része, hiszen művelése széles körű társadalomtudományi ismereteket is igényel.⁵¹ A tétel szakmai alátámasztását már *Concha Győző* munkásságában megtaláljuk: az örökdő-beavatkozó rendészeti veszélyelhárítást el kell választani a büntető igazságszolgáltatást előkészítő bűnüldözéstől. Az előbbi a végrehajtó hatalom aktív irányításával valósulhat meg, az utóbbit viszont az igazságszolgáltatás

45 A tanulmány 1985-ben íródott, de vonatkozó gondolata ma is aktuális.

46 Szamel Lajos (1995): i. m. 263. o.

47 Szamel Lajos (1992): i. m. 18. o.

48 Uo. 21. o.

49 *Korinek László*: A bünyügyi tudományok helyzete. *Magyar Tudomány*, 2007/ 12., 5. o.

50 „A közigazgatási jog mellett a büntető-jogtudományok módszerei sem nélkülözhetőek a rendőri eljárások normatív alapjainak feltárásában. Ezek azonban a rendészet működését meghatározó tételes jog tanulmányozásán túl semmit nem tudnak mondani arról, ahogyan a rendőrségi szervek ténylegesen működnek. Nem is véletlen, hogy a büntető jogdogmatika, de a büntetőeljárás jog tudománya maga is hűvös távolságtartással tekint a rendészetre, a nyomozókat, a bűnüldözés szakembereit a tények robotosainak tekinti, és az ügyészben a bünyügy első jogi értékelőjét tiszteli.” *Bodony Ilona*: A rendészettudomány kutatás-módszertana. MA-jegyzet. Rendőrtisztai Főiskola, Budapest 2008. http://rtk.uninke.hu/uploads/media_items/a-rendeszettudomany-kutatas-modszeretana.original.pdf

51 *Kovács Tamás*: A rendészettudomány a modern társadalomtudományokban.

felügyeli.⁵² A kiindulópont ezen elmélet alátámasztására *Kmety Károlynál* található, aki szerint a rendészetet a közigazgatási hatóság egyéb ágaitól a fizikai erőszak monopóliuma különbözteti meg.⁵³ E száz évvel ezelőtti megállapítást osztja a Kúria (korábbi Legfelsőbb Bíróság) 1/1999. számú közigazgatási jogegységi határozatában: a rendőrségről szóló törvényben foglalt rendészeti feladatok ellátása közigazgatási jellegű tevékenység, ugyanis a rendőri szerv közhatalmi jogosítványait felhasználva, egyoldalú akaratnyilvánítással intézkedik, ennek során az ügyfélre nézve kötelezettséget állapít meg, és ennek maga szerez érvényt.⁵⁴

Szankciótani kérdések

Szamel a szankció fogalmát akként határozza meg, hogy az kilátásba helyezett joghátrány azzal szemben, aki a jogszabály rendelkezésének ellenszegül, az abban foglalt cselekvési, tűrés, abbaahagyási kötelességének nem tesz eleget.⁵⁵ A rendészeti jogban in concreto a szankció az a joghátrány, amelyet az illetékes állami szerv a jogellenes magatartás tanúsítójára a vonatkozó anyagi jogszabály alapján és eljárási rendben kiszab és amelynek törvényes kényszerítő eszközökkel érvényt szerez, vagy legalábbis érvényt próbál szerezni.⁵⁶ A rendészeti szankciót értelemszerűen rendészeti szerv szabja ki. Az *elzárás* rövid történeti időszakot átölelő áttekintése vázlatot nyújthat hazai jogunkban történő megjelenéséről mint a büntetőjogtól elkülönülő „rendészeti” szankció alkalmazásának feltételeiről. Az Ideiglenes Törvénykezési Szabályok 1861-ben előírta, hogy: „*A büntettekről és rendőri kihágásokról, a régi magyar törvények különböztetőleg rendelkezvén, ezen különbség jövőre is fennmarad.*”⁵⁷ Törvényeikben ugyancsak a XIX. században már – mint szankció – megjelenik az elzárás a kihágás (pénzbüntetés melletti alternatív) büntetéseként.⁵⁸ Törvény kivételével a miniszteri rendelet és a szabályrendeletek egyaránt csak valamely rendőri tilalomnak vagy rendelkezésnek a megszegését minősíthették kihágásnak.⁵⁹ A Csemegi Károly nevével fémjelzett két kódex⁶⁰ a bűncselekmények trichotomikus

52 Finszter Géza (2013): i. m. 7. o.

53 Christián László: Alternatív rendészet. Közjogi Szemle, 2010/2., 37. o.

54 Legfelsőbb Bíróság 1/1999. sz. Közigazgatási Jogegységi Határozat.

55 Szamel Lajos (1997): i. m. 17. o.

56 Uo. 18. o.

57 Az Ideiglenes Törvénykezési Szabályok (1861) II. Bünvádi Eljárás 1. §.

58 1879. évi XL. törvénycikk (a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról) 15. §

59 Uo. 1. §

60 1878. évi V. törvény (a magyar büntető törvénykönyv a büntettekről és vétségekről), illetve az 1879. évi XL. törvénycikk (a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról).

(büntett, vétség, kihágás) tagolására alapozva építette fel felelősségi rendszerét, amelynek tartalmát a bűncselekmények súly szerinti felosztása adta. Az elzárás legrövidebb tartama három óra, leghosszabb tartama pedig – amennyiben törvény nyilvánított valamilyen cselekményt kihágásnak – két hónap lehetett.⁶¹

Az egyes kihágási tényállások igen vegyes képet nyújtva részben az ügynevezett „bagatell-bűncselekményeket”⁶², részben a „rendészeti” igazgatási normák⁶³ elleni magatartásokat szankcionálták. A jogalkotó értékítélete a szóban forgó normaszegések különbözőségéről világosan tükröződik az eljárási szabályokban is, hiszen az utóbbiak vonatkozásában elzárást nemcsak a bíróságok, hanem a közigazgatási hatóságok is kiszabhattak. A törvény „csak” azokat a kihágásokat utalta a járásbírók hatáskörébe, amelyekben az eljárás nem a közigazgatási hatóságokhoz volt telepítve. A közigazgatási hatóságok hatáskörébe utalt ügyekre⁶⁴ nézve, amennyiben egyes törvények eltérő rendelkezést nem tartalmaztak, a bírósági jog első fokon megyékben a szolgabírákat; városokban a kapitány vagy a tanács által e részben megbízott tisztviselőt; Budapest mindegyik kerületében pedig az illető kerületi kapitányt illette meg.⁶⁵ (Később a közigazgatási eljárás egyszerűsítésére irányuló törekvések oda vezettek, hogy a rendőri büntetőbíráskodás keretében mindazon kihágások esetén, amelyek a közigazgatási hatóságok hatáskörébe tartoztak – egyebek között – első fokon törvényhatósági joggal felruházott városokban a rendőrkapitány; másodfokon törvényhatósági joggal felruházott városokban a tanács; harmadfokon az illető [belügy, honvédelmi stb.] miniszter gyakorolta a bíróságot.⁶⁶)

A kihágás intézménye (mint normaellenes magatartás) 1955-ben megszűnt⁶⁷, ezzel az a „párhuzamosság” is, amely 1953-tól⁶⁸, a rendőrségi kihágási bíráskodás

61 1879. évi XL. törvénycikk (a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról) 16–17. §

62 Lásd például 1879. évi XL. törvénycikk (a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról) 33–35. § (Az állam elleni kihágások).

63 Uo. 74. § (A közrend és a közszemérem elleni kihágások).

64 Uo. VI. fejezet (A közbiztonság elleni kihágások); VII. fejezet (A közrend és a közszemérem elleni kihágások).

65 1880. évi XXXVII. törvénycikk a magyar büntető-törvénykönyvek (1878: V. törvénycikk és 1879: XL. törvénycikk) életbeléptetéséről 40–42. §.

66 1901. évi XX. törvénycikk (a közigazgatási eljárás egyszerűsítéséről) II. Rendőri büntetőbíráskodás 13. §.

67 1955. évi 17. tvr. (a kihágás intézményének és a kihágási bíráskodásnak megszüntetéséről) (június 8.).

68 1953. évi 16. tvr. (a rendőrségi kihágási bíráskodás megszüntetése és a kihágási eljárásra vonatkozó egyes rendelkezések módosítása) (augusztus 28.). A jogszabály preambuluma kiemeli, hogy: „A törvényesség megszilárdítása és az igazságszolgáltatás alkotmányos alapelveinek megvalósítása megköveteli, hogy bűncselekmények miatt az eljárás kizárólag a bíróságok hatáskörébe tartozzék. Addig is amíg [...] a kihágás intézménye, illetőleg a kihágási bíráskodás teljes egészében megszüntethető, biztosítani kell, hogy az állampolgárokra szabadságvesztés-büntetést csak a bíróságok és csak a bíróságok részére megállapított eljárási szabályok szerint szabhassanak ki. Ennek érdekében meg kell szüntetni a rendőrségi kihágási bíráskodást és a helyi tanácsoknak kihágási ügyekben elzárás kiszabására vonatkozó jogkörét.”

megszüntetésétől kezdve, egyúttal a szabálysértés jogintézményének a bevezetésétől, utóbbi és a kihágás kettősségében jelentkezett.

A rendőrség kihágási bíraskodási jogkörének megszűnésével kihágási ügyekben – ha azok nem tartoztak a járásbíróság hatáskörébe – a helyi tanács végrehajtó bizottsága járhatott el. Továbbá a rendőrség hatáskörébe tartozó azokban a kihágási ügyekben, amelyek egy hónapi vagy ennél hosszabb tartamú elzárással voltak büntetendők, a járásbíróság járhatott el.⁶⁹

A kihágás intézményét és a kihágási bíraskodás megszüntetését kimondó jogszabály egyúttal rendelkezett arról is, hogy a járásbíróság (városi, városi kerületi bíróság) hatáskörébe tartozó és eddig kihágásként büntetendő cselekmények közül melyeket kell büntettként elbírálni. Emellett a szabálysértési eljárás alapelveit meghatározva rögzítette, hogy: „*Szabálysértést törvény, törvényerejű rendelet, minisztertanácsi rendelet, valamint a tanács rendelete állapíthat meg.*”⁷⁰

Hazánk 1968. október 1-jén hatályba lépő első szabálysértési kódexe⁷¹, a vele egy időben hatályba lépő, az egyes szabálysértéseket meghatározó kormányrendelettel⁷² – több mint két évtized tapasztalatait figyelembe véve – komplex szabályozását nyújtotta a jogterületnek. A kódex – preambuluma szerint – a társadalomra csekély fokban veszélyes, jogellenes cselekmények szabályait határozza meg. E cselekmények büntetést érdemlőségét az államigazgatási szervek munkájának akadályozása, valamint a társadalmi együttélés szabályainak megsértése alapozta meg. Szabálysértés miatti büntetésként a pénzbírság (amelyet meg nem fizetés esetén – szabályként – elzárásra kellett átváltoztatni), valamint az elzárás meghatározására került sor.

Az elzárás, mint a jogszabály által meghatározott kivételes esetekben alkalmazható büntetés, legrövidebb tartama egy, a leghosszabb harminc nap volt.

69 1953. évi 16. tvr. (a rendőrségi kihágási bíraskodás megszüntetése és a kihágási eljárásra vonatkozó egyes rendelkezések módosítása) 1. § 1955. évi 17. tvr. (a kihágás intézményének és a kihágási bíraskodásnak megszüntetéséről) (június 8.)

1953. évi 16. tvr. (a rendőrségi kihágási bíraskodás megszüntetése és a kihágási eljárásra vonatkozó egyes rendelkezések módosítása) (augusztus 28.). A jogszabály preambuluma kiemeli hogy: „A törvényesség megszilárdítása és az igazságszolgáltatás alkotmányos alapelveinek megvalósítása megköveteli, hogy bűncselekmények miatt az eljárás kizárólag a bíróságok hatáskörébe tartozzék. Addig is amíg [...] a kihágás intézménye, illetőleg a kihágási bíraskodás teljes egészében megszüntethető, biztosítani kell, hogy az állampolgárokra szabadságvesztés-büntetést csak a bíróságok és csak a bíróságok részére megállapított eljárási szabályok szerint szabhassanak ki. Ennek érdekében meg kell szüntetni a rendőrségi kihágási bíraskodást és a helyi tanácsoknak kihágási ügyekben elzárás kiszabására vonatkozó jogkörét.”

1953. évi 16. tvr. (a rendőrségi kihágási bíraskodás megszüntetése és a kihágási eljárásra vonatkozó egyes rendelkezések módosítása) 1. §

70 1955. évi 17. tvr. (a kihágás intézményének és a kihágási bíraskodásnak megszüntetéséről) 9. §

71 1968. évi I. törvény (a szabálysértésekről)

72 17/1968. (IV. 14.) kormányrendelet (egyes szabálysértésekről)

A szabálysértés miatt eljáró szervek változatos körét jelölte meg a jogszabály. A tanácsi szabálysértési hatóságok mellett más szervtípusoknak is hatáskört biztosított a kódex. A rendőrség hatáskörébe utalt szabálysértés miatt – szabályként – első fokon a járási, a városi és a fővárosi kerületi rendőrkapitányság, míg másodfokon a megyei és a budapesti rendőr-főkapitányság járt el.

Jóllehet a kódex az eljáró szervek határozatainak és intézkedéseinek törvényességi felügyeletét tette lehetővé az ügyész számára, hogyha azonban az alárendelt szerv szabálysértés miatt hozott határozata vagy intézkedése jogszabály rendelkezésébe ütközött, a törvénytörés orvoslására a felügyeleti intézkedés intézménye szolgált. Az elzárás rendes bírósági úton nem volt megtámadható.⁷³

A kódex 71/A §-sal történő kiegészítése⁷⁴ a pénzbírságot elzárásra átváltoztató határozat tekintetében megnyitotta a bírósági felülvizsgálati utat. A korábbi alkotmányossági aggályok azonban továbbra is fennálltak⁷⁵, mert „*az alkotmányellenes helyzetet nem legitimálja az a körülmény, hogy hazánk az e tárgykörben vele szemben jogalkotói kötelezettséget feltételező nemzetközi egyezményhez fenntartással csatlakozott*”⁷⁶.

A kódex – elzárás tekintetében lényeges – kritikáját fogalmazta meg az Alkotmánybíróság.⁷⁷ Határozatában rámutatott arra, hogy a közigazgatás-ellenes és a kriminális jellegű szabálysértések⁷⁸ miatt kiszabott büntetés tekintetében egyaránt garantálni kell a bírói út igénybevételének lehetőségét. A 2000. március 1-jén hatályba lépő második szabálysértési kódexünk⁷⁹ a szabálysértések elkövetése miatt alkalmazható joghátrányok, valamint az elbírálásuk rendje keretében már szavatolta azt a jogot, hogy az érintettek a benne meghatározott feltételek mellett bírósághoz fordulhattak. Az elzárás – amely büntetesként volt

73 1968. évi I. törvény (a szabálysértésekről) 16–19.; 29–36.; 70–71. §

74 „*Bírói felülvizsgálat* 71/A. § (1) Az elkövető a pénzbírságot elzárásra átváltoztató határozat ellen kérelmet terjeszthet elő a bírósághoz, amelyben az átváltoztatásról szóló határozat törvényességének felülvizsgálatát kérheti” (1990. évi XXII. törvény 7. §).

75 63/1997. (XII. 12.) AB határozat

76 Magyarország az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdette az „Emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről” szóló, úgynevezett római egyezményt. Az egyezmény 6. cikk 1. bekezdésében biztosított „bírósághoz fordulás jogával” kapcsolatban hazánk azt a fenntartást tette, hogy: „A közigazgatási hatóságok előtt szabálysértés miatt folyó eljárásokban Magyarország ez idő szerint nem tudja biztosítani a bírósághoz fordulás jogát, minthogy a hatályos magyar jogszabályok nem tesznek ilyen jogot lehetővé a közigazgatási hatóságok szabálysértési ügyekben hozott jogerős határozataival szemben” (1993. évi XXXI. törvény 4. §).

77 63/1997. (XII. 12.) AB határozat

78 A szabálysértés „kétarcú” jogintézmény. A szabálysértések részben úgynevezett közigazgatás-ellenes cselekmények, részben az emberi együttélés általános szabályait sértő magatartások, úgynevezett kriminális cselekmények. Az Sztv. részletesen szabályozza a szabálysértési büntetés ellen igénybe vehető jogorvoslati eszközöket, a bírói utat azonban csak szűk körben nyitja meg. 63/1997. (XII. 12.) AB határozat.

79 1999. évi LXIX. törvény (a szabálysértésekről)

kiszabható – a szabálysértés elkövetése miatti legsúlyosabb szankció volt, hiszen szabadságelvonással járt. Ennél fogva egyet jelentett a személyi szabadságtól mint alkotmányos alapjogtól való megfosztással. Mindazok a garanciák, amelyekkel a törvényalkotó „körülbástyázta” e jogintézményt⁸⁰, világosan utaltak arra, hogy az elzárás csak kivételesen alkalmazható büntetés, és elbírálása a bíróság hatáskörébe tartozik.

A 2015. április 15-én hatályba lépő – sorrendben harmadik – szabálysértési kódex⁸¹ alapvetően változtatta meg a szabálysértés jogrendszerben elfoglalt helyét, funkcióját. A kódex preambuluma egyértelműen fogalmaz. A szabálysértés a „kriminális cselekmények” elleni fellépés eszköze. A szabálysértés elvesztette a közigazgatás-ellenes magatartások szankcionálásában betöltött szerepét, így a „bagatell büntetőjogi” jellege vált dominánssá. A kódex szabályozásával a szabálysértés a trichotóm büntetőjogi rendszer harmadik, legenyhébb szintjévé vált. Hasonló szerepet tölt be a jogrendszerben, mint az 1879. évi XL. törvénycikkkel bevezetett kihágás intézménye.⁸²

A szabálysértés miatt alkalmazható büntetések a szabálysértési elzárás, a pénzbírság, a közérdekű munka. A szabálysértési elzárás mellett azonban közérdekű munka nem szabható ki. A szabálysértési elzárás vagylagos büntetés.⁸³ A szabálysértési szankciók közül – mint személyi szabadságot korlátozó jogintézmény – továbbra is a legszigorúbb jogkövetkezmény. A jogalkotó a kódex rendelkezéseivel megteremtette annak garanciáját, hogy szabálysértés miatti szabálysértési elzárást csak törvény állapíthat meg, és csak bíróság szabhat ki.

A szankciótani kérdések vonatkozásában – az elzárás mellett – további érdekes elhatárolási kérdést vetnek fel a Független Rendészeti Panasztestület által folytatott panasz eljárás és a büntetőeljárás törvényben szabályozott jogorvoslat metszéspontjai.⁸⁴ Ismeretesen előbbi szerv eljárására akkor (is) sor kerülhet, ha a panaszosok olyan rendőri cselekményeket, illetve mulasztásokat sérelmeznek, amelyeket a rendőr nyomozó hatóság tagjaként foganatosított, illetve követett el, például egy tanúkenti vagy gyanúsított kihallgatás során. Kérdéses

80 Így például csak törvény rendelkezhetett elzárással sújtható szabálysértésről; nincs olyan szabálysértés, amely csak elzárással volt büntetendő, alkalmazása vagylagos; tartamának felső határa nem haladhatta meg (halmazat esetén sem) a kilencven napot, fiatalkorú esetén a negyvenöt napot.

81 2012. évi II. törvény (a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről)

82 38/2012. (XI. 14.) AB határozat

83 2012. évi II. törvény (a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről) 7., 9. §

84 A témáról részletesen lásd Kovács Judit: A Független Rendészeti Panasztestület által folytatott panasz-eljárás és a büntetőeljárás jogorvoslat metszéspontjai. In: Juhász Zsuzsanna – Nagy Ferenc – Fantoly Zsanett (szerk.): Sapieti sat: Ünnepi kötet Cséka Ervin professzor 90. születésnapjára. Szeged, 2012, 275–285. o.

lehet azonban, hogy mikor van helye a büntetőeljárás törvényben biztosított panaszjognak (Be. 196. §) és mikor szükséges a rendészeti testület megkeresése a hatékony jogorvoslat garantálása érdekében. A Legfőbb Ügyészség álláspontja szerint a testület azon, büntetőeljárásban foglalt rendőri intézkedéseket, amelyek a Be. szerinti speciális jogorvoslattal nem támadhatók (például sértő rendőri hangnem; ivóvíz, élelem nem biztosítása; mosdóhasználat megvonása stb.), vizsgálhatja és a vonatkozó panaszok érdemi elbírálását nyújthatja. Ahol azonban a Be.-ben szabályozott jogorvoslat előterjesztésének a törvényi feltétele fennáll (például a gyanúsítás közlése elleni panasz), ott a jogorvoslat elbírálására a büntetőügyekben eljáró hatóságok hivatottak.⁸⁵

Összegzés

Szamel Lajos írja: „*A rendészeti anyagi jog zöme a dolog természeténél fogva büntető anyagi jog és szabálysértési jog.*”⁸⁶ E tétel igazolását szolgálták a tanulmány ama gondolatai, amelyek a fogalmi meghatározások mellett kísérletet tettek a rendészet rendszertani besorolására, továbbá a szankciótani párhuzamok feltárására. Finszter Géza, korunk rendészettudományi kutatásainak meghatározó személyisége azonban tovább megy annál, mint hogy a rendészet és a büntető anyagi jog, valamint a szabálysértési jog közös eredetét kutassa, amikor a rendészet társadalmi rendeltetése vonatkozásában annak két vetületét vizsgálja. Először a jogellenes emberi magatartásokból származó veszélyek elhárítása legitim erőszak alkalmazásával; másodsor pedig a bűnüldözés, az állam büntetőjogi igényét megalapozó nyomozás lefolytatása, a büntető igazságszolgáltatás előkészítése.⁸⁷ A rendvédelmi eljárások azon szakasza tehát, amely a jogellenes állapot felszámolása és a tettes kézre kerítése után indul, nem csupán eszközeiben, de céljaiban is különbözik a rendvédelmi hatósági funkciók egyéb megjelenési formáitól.⁸⁸ Ebben az esetben a cél már nem a megsértett közrend helyreállítása, hanem az állam büntetőigényének az érvényesítése, a forma a büntetőeljárás, az eszköz pedig a bizonyítás. A rendészettudomány

85 Kovács Judit: i. m. 284. o.

86 Szamel Lajos (1992): i. m. 11. o.

87 Finszter Géza: A rendészet jogi természete, rendvédelem – honvédelem. In: Hautzinger Zoltán (szerk.): Tanulmányok a „Határőrség és rendészet” című tudományos konferenciáról. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 2002, 13–15. o. [Pécsi Határőr Tudományos Közlemények I.]

88 Finszter Géza: Uo. 15. o.

önálló tudományágként történő elismerése⁸⁹ szükségképpen megköveteli annak a viszonyrendszernek a vázolását, amely a rendészettudományt a társtudományokhoz, így a bűnügyi tudományok rendészéhez fűzi. Szamel Lajos munkásságának fényében a tanulmány e keresztmetszetek felrajzolására tett kísérletet.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Blaskó B. & Fantoly Zs. (2013). Rendészet a büntetőjog tükrében – Szamel Lajos munkássága alapján. *Belügyi Szemle*, 63(12), 32–48. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.11.67>

89 Ismeretesen a Magyar Akkreditációs Bizottság 2012. október 26-án tartott plénumülésén a rendészet-tudományt új, önálló tudományként deklarálta.